

Mato Zovkić, *Knjiga o Tobiji. Prijevod i komentar*

Zagreb: Univerzitet u Sarajevu, Katolički bogoslovni fakultet,
Glas Koncila, 2024.

423 стр. ; 165 x 240 cm

ISBN: 978-993-241-724-1

Почетком 2024. године, у издању Католичког богословног факултета Универзитета у Сарајеву и саиздаваштву „Гласа Концила“ из Загреба, из штампе је изашла књига под насловом „*Knjiga o Tobiji. Prijevod i komentar*“ аутора професора емеритуса др монсињора Мате Зовкића. Професор Зовкић је угледни римокатолички библиста, професор Новог Завјета и полиглота који је цјелокупни свој живот посветио служењу Богу и богословско-академском раду. Бавећи се превасходно теологијом Светих апостола Павла, Луке и Јакова, ова књига професора Зовкића представља његово особито научно дјело, капитално издање и својеврсни искорак на овдашњим просторима. Поменуто дјело је заправо допринос развоју егзегезе и ерминевтике на пољу изучавања Светога Писма, као и теолошке мисли уопште. Подробна научна експертиза *Књије о Товији* која је пред нама, еминентног и вишеде-

ценијског професора библијских наука у Сарајеву, обима од преко четири стотине страна, доноси поред превода књиге и опсежне коментаре. Ови коментари су засновани на широкој лепези дуггодишњег познавања и прикупљања обимне литературе, односно више докторских дисертација и мноштва чланака, књига и другог штива, чије консултовање приликом настанка ове књиге подробно описује професор Зовкић.

Студиозном опсервацијом и богатством језика, пројављеним на примјеру његовог вишегодишњег проучавања назначене књиге, професор Зовкић најприје у Уводу просопографски приближава ликове из свога живота и рада, описујући потом релевантни приступ протагонистима радње, предања и етике *Књије о Товији* сукцесивно до краја. У овом дијелу књиге се такође наводи да назначени спис није канонски признат не само од стране Јевреја, будући сматран

неарамејским, већ и од већине протестантских заједница, док је у Православној и Римокатоличкој Цркви саставни дио библијског канона. Но ипак, Јевреји овај спис сматрају дијелом свога културног наслеђа и поучном литературом. Приликом историографског пресека настанка књиге, појашњено је да је њен текст пронађен у Четвртој кумранској пећини од укупно њих једанаест. Треба на-

поменути и да су откривена четири одломка из *Књиге о Товији* на арамејском и један на јеврејском језику. Осим тога, амерички, француски и други истраживачи утврдили су да је књига вјероватно настајала у распону од II вијека пре Христа до II вијека после Христа.

Надаље, професор Зовкић наводи вишеслојан и богат избор консултованих аутора који тумаче како већина јеврејских и хришћанских истраживача Светога Писма сматра да је књига по жанру историјски роман или новела, односно облик прозне књижевне врсте која се бави ендогамијом и примјером неасимиловања становништва у расејању. Потом, аутор подробно појашњава теологију простора и географију који поткрепљују претходно изложено

становиште. Примјера ради, писац *Књиге о Товији* није познавао надморску висину градова које описује и често их замјењује. Стога, Товит млађи показује у овом спису у више наврата да не познаје археолошки доказане положаје мјеста којима се креће. Штавише, постојање неких од локација које спомиње није познато или у крајњем случају није доказано. У прилог овим про-

блематичним чињеницама такође треба додати не само број година (117), већ и свједочење о разорењу Ниниве од краља Ахикара.

Референтне тачке којих се професор дотиче у овој књизи, појашњавају значај ове девтероканонске књиге. Проналазак њеног текста у Кумрану алудира на чињеницу да је морао постојати јеврејски изворник, независно од тога што ова књига постоји у преводу Септуагинте. Очигледно је да је она, сходно томе, послужила као поучна књига како Јеврејима, тако и хришћанима за потребе њихових заједница уз поменуте разлике. Вулгатина верзија *Књиге о Товији* у пријеводу и редакцији Блаженог Јеронима доноси извјесне допуне текста које су доказане јасном и недвосмисленим анали-

зом. Оне се заправо тичу поглавља текста која се баве супружаним и брачним односима, као и предбрачном апстиненцијом, чији је Јероним био поборник.

Треба истаћи да је аутор дјела о коме је реч, имао особито занимљиву инспирацију за бављење *Књигом о Товишу*. Изузев критичког и научног проучавања исте, он је током свог теолошког и академског истраживања потврдио и додатно истакао њену богонадахнутост, благодарећи прије свега употреби одговарајућих одељака у светотајинској теорији и пракси Римокатоличке Цркве. Аутор свједочи о томе на слиједећи начин: „Књига о Тобији почела ме дубље занимати када сам опазио да су двије теме из ње у *Обновљеном порешку брака* понуђене за обред католичког вјенчања: отац даје кћер Сару Тобији за жену (7, 6–14) и молитва младенаца пред прву брачну ноћ (8, 4б–8). Одабир тих редова за вјенчање младенцима који су ме за то замолили, подстакао ме да поближе истражим учење ове канонске књиге Старог Завјета о браку и обитељи”. Млади брачни пар је, по свему судећи, препознао егзистенцијални значај љубави који је присутан и описан како у Светом Писму, тако и у животу заједнице, чији је резултат коначно био и овај рад професора Зовкића.

У књизи је садржан историјски преглед употребе и поимања *Књије о Товишу* од стране еписко-

па и теолога на Западу кроз вијекове. Исто тако, није изостављено ни проучавање њене улоге у литургијском животу Римокатоличке Цркве након Другог ватиканског сабора. У дијелу књиге (стр. 79–103) предочен је сам превод *Књије о Товишу*. Такође, треба нагласити да *Књија о Товиши* доприноси и ширем теолошком разумијевању ангелологије и демонологије. Штавише, у поглављу „Библијска вјера о анђелима и демонима” наведеној тематици се придаје нарочити значај што може бити од особите користи студентима богословских факултета, а који се са таквим темама сусрећу на предавањима из Старог Завјета још на основним студијама. У оквиру тематских тумачења поглавља старозавјетне поруке *Књије о Товишу*, прожета је Исусова месијанска аналогија. Товит је наиме исцјелио оца од слијепила и Сару од ђавоиманости, као што Исус из Назарета чини у својој богочовјечанској мисији.

Централна порука *Књије о Товишу* (4, 15а) је заправо звијезда водиља овог дјела и гласи: „Не чини никоме оно што ти сам мрзиш!” Ова тематика је темељно и подробно сагледана у свијетлу својеврсног триптиха или универзалног прегледа етике у јудаизму, хришћанству и исламу. Старозавјетно начело „око за око” – *lex talionis*, односило се, прије свега, на тјелесне повреде и отуда је било забрањено узимати правду у своје

руке. Стога, левитски закон је забрањивао пљачкање ближњих, закидање плате и освету ближњима. У том контексту је истакнуто да Израиљац треба љубити ближњег свог (Лев. 19, 13–18). Формулисана заповијест у *Књизи о Товији* подразумева негацију: „Не чини никоме... што ти сам мрзиш!” и исказана је у првом лицу кога ставља у примарни контекст. Свети апостол и Јеванђелиста Лука је касније то непосредније прилагодио јелинском рецепијенту, желећи да му учини јаснијим друштвени аспект неприхватања узајамних непочинстава, док код Светог апостола и Јеванђелиста Матеја имамо чувено „дакле”: „Све, дакле, што желите да вама чине људи, чините и ви њима. То је, заиста, Закон и Пророци” (Мт. 7, 12). Ријечи пак, записане у Лукином јеванђељу: „И како желите да људи вама чине, тако чините и ви њима” (Лк. 6, 31), показују да је он ближи извору Q на основу кога обојица јеванђелиста излажу предочену заповијест у Исусовој бесједи на гори.

Узимајући у обзир наслов књиге професора Зовкића, први утисак би могао гласити да је књига намијењена ускостручној теолошкој публици и у тематском смислу само одређеном кругу људи. Но ипак, ишчитивање овакве књиге подразумева опште теолошко и научно обогаћење сваког читаоца. Осим тога, поменуто књигу професора Зовкића треба читати

и на општу духовну корист. Такође, она је важна и у контексту савременог јеврејско–хришћанског дијалога који је неизоставан и неопходан. Штавише, такав братски и препознатљив дијалог у једном, знатно ширем опсегу нисмо видјели још од лика и дјела кардинала Августина Бее и његовог доприноса на пољу усвајања декларације Другог ватиканског сабора под називом „Nostra aetate”.

Коначно, осим богословског и научног доприноса старозавјетној и новозавјетној егзегези и ерминеотици, књига професора Зовкића „*Knjiga o Tobiji. Prijevod i komentar*” треба бити поимана и као показатељ континуираног доприноса разумијевању и јеврејско–хришћанском дијалогу. Упоредо са тим, треба истаћи да је монсињор професор др Мато Зовкић несумњиво човјек дијалога и узајамног разумијевања, те да пројављена инспиративност у овој књизи али и у богатом опусу дотичног аутора, веома снажно апострофира изузетан значај назначене књиге. Исказујући неизмјерну захвалност професору Зовкићу поводом штампања овога драгоценог дјела, свесрдно га препоручујемо нашој уваженој читалачкој публици за читање.

Ђакон Божидар Васиљевић
(bozidarvasiljevic18@gmail.com)
Миштрополија габробосанска

□